

گزارش نهایی طرح
فرهنگ پوششی و حجاب
در زندگی روزمره زنان تبریز

دفتر برنامه ریزی و پژوهش های کاربردی
معاونت پژوهشی و آموزشی
سازمان تبلیغات اسلامی

انتشارات جامعه و فرهنگ

تهران: خ ولیمصر، خ طالقانی، خ سرپرست جنوبی، شماره ۹
تلفن: ۶۶۹۶۹۴۰۱

گزارش نهایی طرح فرهنگ پوشش و حجاب در زندگی روزمره زنان تبریز • مدیران پژوهش:
دکتر مهدی فرجی، دکتر نفیسه حمیدی • کارفرما: دفتر برنامه‌ریزی پژوهش‌های کاربردی معاونت
پژوهشی آموزشی سازمان تبلیغات اسلامی • شورای سیاست‌گذاری: حجت‌الاسلام دکتر سید مهدی
خاموشی، حجت‌الاسلام سیدجواد موسوی هوایی، دکتر سیدعلیرضا فروغی • ناظر پژوهش: دکتر
محمدرضا بوادینیگانه • طرح جلد و امور هنری: هادی زکریایی • ناشر: انتشارات جامعه و فرهنگ
• نویت چاپ: ۱۳۹۳ • چاپ و صحافی: دیگر • شمارگان: ۱۰۰۰ جلد • قیمت: ۷۰/۰۰۰ ریال

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

ISBN: 978-964-2977-46-8

شابک: ۸-۴۶-۲۹۷۷-۹۶۴-۷۸

عنوان و نام پدیدآور	گزارش نهایی طرح فرهنگ پوشش و حجاب در زندگی روزمره زنان تبریز/ کارفرما دفتر برنامه‌ریزی پژوهش‌های کاربردی معاونت پژوهشی و آموزشی سازمان تبلیغات اسلامی؛ مدیران پژوهش مهدی فرجی، نفیسه حمیدی.
مشخصات نشر	تهران: جامعه و فرهنگ ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری	۱۶۱ ص؛ جدول، نمودار
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۲۹۷۷-۴۶-۸
موضوع	حجاب -- ایران -- تبریز -- نمونه پژوهی
موضوع	حجاب -- ایران -- تبریز -- جنبه‌های اجتماعی -- نمونه پژوهی
موضوع	حجاب اسلامی -- ایران -- تبریز -- جنبه‌های اجتماعی -- نمونه پژوهی
موضوع	زنان -- ایران -- تبریز
شناسه افزوده	فرجی، مهدی، ۱۳۵۵
شناسه افزوده	حمیدی، نفیسه
شناسه افزوده	سازمان تبلیغات اسلامی دفتر برنامه‌ریزی پژوهش‌های کاربردی
رده‌بندی کنگره	۱۳۹۰ گ۴۳ ۲۳۰/۱۷/ BP
رده‌بندی دیویی	۲۹۷/۴۳۶۱
شماره کتابشناسی	۲۴۱۸۶۵۴
ملی	

سازمان طرح

شورای سیاست‌گذاری

حجت‌الاسلام دکتر سید مهدی خاموشی، حجت‌الاسلام سید جواد موسوی هوایی،
دکتر سیدعلیرضا فروغی

مدیران پژوهش

دکتر مهدی فرجی، دکتر نفیسه حمیدی

ناظر پژوهش

دکتر محمدرضا جوادی یگانه

ادامه‌دهی و هماهنگی سازمانی

سید سعید آل طه

مجری‌های بررسی اطلاعات در شهر تبریز

سید سعید خواجه

پرستاران

فریبا وحید مه‌نار

مریم خطابخش

مریم نوروزی

راضیه تیموری

مهناز خطابخش

حمیده خانی

رابعه نوری

فرانک نوری

سمیه حسین پور

وحیده شیرخوار

معصومه یاقوتی

فهرست

۱۵	فصل اول: کلیات پژوهش
۱۷	۱. طرح مسئله
۱۹	۲. هدف پژوهش
۲۲	۳. جمعیت آماری
۲۳	۴. فرآیند نمونه‌گیری و گردآوری داده‌ها
۲۳	۵. روش نمونه‌گیری و برآورد حجم نمونه
۲۵	فصل دوم: تحلیل یافته‌ها
۲۷	سیمای نمونه آماری
۲۸	جدول شماره (۱): توزیع پاسخگویان بر حسب گروه‌های سنی
۲۸	نمودار شماره (۱): توزیع پاسخگویان بر حسب گروه‌های سنی
۲۹	جدول شماره (۲): توزیع پاسخگویان بر حسب وضعیت تاهل
۲۹	نمودار شماره (۲): توزیع پاسخگویان بر حسب وضعیت تاهل
۳۰	جدول شماره (۳): توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات
۳۰	نمودار شماره (۳): توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات
۳۱	جدول شماره (۴): توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات همسر
۳۱	نمودار شماره (۴): توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات همسر
۳۲	جدول شماره (۵): توزیع پاسخگویان بر حسب وضع فعالیت
۳۲	نمودار شماره (۵): توزیع پاسخگویان بر حسب وضع فعالیت
۳۳	جدول شماره (۶): توزیع پاسخگویان بر حسب وضع فعالیت همسر
۳۳	نمودار شماره (۶): توزیع پاسخگویان بر حسب وضع فعالیت همسر
۳۴	جدول شماره (۷): توزیع پاسخگویان بر حسب میزان هزینه ماهانه خانواده
۳۴	نمودار شماره (۷): توزیع پاسخگویان بر حسب میزان هزینه ماهانه خانواده

- جدول شماره (۸): توزیع پاسخگویان بر حسب نگرش به وضعیت اقتصادی اجتماعی
 نمودار شماره (۸): توزیع پاسخگویان بر حسب نگرش به وضعیت اقتصادی اجتماعی

پوشش و فضای اجتماعی

- جدول شماره (۹): نظر شما نسبت به پوشیدن هریک از رنگ‌های لباس‌های زنانه در حوزه عمومی چیست؟

- جدول شماره (۱۰): در هریک از قضا‌های زیر بیشتر از چه ترکیب رنگی در لباس‌هایتان استفاده می‌کنید؟

- جدول شماره (۱۱): لطفاً بفرمائید شما کدامیک از ترکیبات زیر را در خانه می‌پوشید؟

- جدول شماره (۱۲): لطفاً بفرمائید شما کدامیک از حالت‌های زیر را در خانه به عنوان حجاب در مقابل نامحرم می‌پوشید؟

- جدول شماره (۱۳): نظر شما نسبت به هریک از حالت‌های پوشیدن لباس‌های زنانه در حوزه عمومی چیست؟

- جدول شماره (۱۴): لطفاً بفرمائید شما کدامیک از حالت‌های زیر را در بیرون از خانه می‌پوشید؟

- جدول شماره (۱۵): لطفاً بفرمائید شما درباره پوشیدن هریک از لباس‌های زیر توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید.

- جدول شماره (۱۶): لطفاً بفرمائید شما کدامیک از ترکیبات زیر را در بیرون از خانه می‌پوشید؟

- جدول شماره (۱۷): نوع پوشش پاسخگویان به تفکیک از زیرهای زمینه‌ای

- جدول شماره (۱۸): کدامیک از اشکال پوشش زیر را شما حجاب است؟

- جدول شماره (۱۹): کدامیک از اشکال پوشش فوق‌تر نظر شما حجاب نیست؟

- جدول شماره (۲۰): لطفاً نظر خودتان را درباره پوشیدن باره‌پوش و شال (روسری) توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید.

- جدول شماره (۲۱): لطفاً نظر خودتان را درباره پوشیدن بلوز و شالوار شال توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید.

- جدول شماره (۲۲): لطفاً نظر خودتان را درباره پوشیدن مانتو و دامن و شال توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید.

- جدول شماره (۲۳): لطفاً نظر خودتان را درباره پوشیدن مانتو، شلوار و شال توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید.

- جدول شماره (۲۴): لطفاً نظر خودتان را درباره پوشیدن مانتو، شلوار و مقنعه توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید.

- جدول شماره (۲۵): لطفاً نظر خودتان را درباره پوشیدن چادر و روسری (شال) توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید.

- جدول شماره (۲۶): لطفاً نظر خودتان را درباره پوشیدن چادر عربی (ایرانی) توسط زنان در

فضای عمومی جامعه بیان کنید.

جدول شماره (۲۷): لطفاً نظر خودتان را درباره پوشیدن چادر و مقنعه توسط زنان در فضای عمومی جامعه بیان کنید. ۵۱

جدول شماره (۲۸): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌های گشاد و بلند توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟ ۵۲

جدول شماره (۲۹): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌های تنگ و جذب توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟ ۵۳

جدول شماره (۳۰): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌های کوتاه توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟ ۵۴

جدول شماره (۳۱): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌های نازک توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟ ۵۵

جدول شماره (۳۲): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌های آستین کوتاه توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟ ۵۶

جدول شماره (۳۳): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌های پاچه (شلوار) کوتاه توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟ ۵۷

جدول شماره (۳۴): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌های مشکی توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟ ۵۸

جدول شماره (۳۵): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌هایی با رنگ‌های تیره توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟ ۵۹

جدول شماره (۳۶): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌های رنگ‌های روشن توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟ ۶۰

جدول شماره (۳۷): نظر شما نسبت به پوشیدن لباس‌هایی با رنگ‌های تیره توسط زنان در حوزه عمومی چیست؟ ۶۱

۶۲ **اقتصاد پوشش**

جدول شماره (۳۸): هریک از لباس‌های زیر را چند وقت به چند وقت می‌خرید؟ ۶۳

۶۴ **تمایز یابی**

جدول شماره (۳۹): لطفاً نظرتان را در مورد هریک از جملات زیر بگویید. ۶۴

جدول شماره (۴۰): سعی می‌کنم حداقل یک بار لباسی را که مد می‌شود، بپوشم. ۶۵

جدول شماره (۴۱): برایم مهم است لباسی که می‌پوشم، تک باشد. ۶۶

جدول شماره (۴۲): به نظر من نباید بیش از یک بار یک لباس را در مهمانی پوشید. ۶۷

جدول شماره (۴۳): معمولاً هر کفش و لباس را برای چند سال استفاده می‌کنم. ۶۸

جدول شماره (۴۴): نمی‌توانم کفش و لباسی را بپوشم که از مد افتاده باشد. ۶۹

- جدول شماره (۴۵): دوست دارم از اولین کسانی باشم که لباس مد روز را می‌پوشم. ۷۰
- جدول شماره (۴۶): دوست دارم مثل هنرپیشه‌های معروف لباس بپوشم. ۷۱
- جدول شماره (۴۷): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس تمایزیابی ۷۲
- جدول شماره (۴۸): نگرش پاسخگویان به مقیاس تمایزیابی به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده ۷۲
- جدول شماره (۴۹): نگرش پاسخگویان نسبت به مقیاس تمایزیابی به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای ۷۳
- نمودار شماره (۹): غالباً چه کسی لباس شما را می‌دوزد؟ ۷۴
- نمودار شماره (۱۰): چرا لباس‌های خود را به صورت آماده تهیه نمی‌کنید؟ ۷۵
- جدول شماره (۵۰): به هریک از خصوصیات زیر در مورد لباس، بر حسب اهمیتی که برای شما دارد از صفر تا بیست نمره بدهید. ۷۶
- عملکردهای زیبایی‌شناسانه ۷۷
- جدول شماره (۱۱): لطفاً نظرات خود را در مورد هریک از جملات زیر بگویید. ۷۷
- جدول شماره (۵۲): من همیشه سعی می‌کنم رنگ کفش و لباسم را ست کنم. ۷۸
- جدول شماره (۵۳): رنگ لباس باید بر حسب رنگ پوست انتخاب شود. ۷۹
- جدول شماره (۵۴): گاهی اوقات من طرح رنگ و مدل لباس هنرپیشه‌ها دقت می‌کنم و از آنها ایده می‌گیرم. ۸۰
- جدول شماره (۵۵): برای من مهم است پوشش تکیه بکنم. ۸۱
- جدول شماره (۵۶): من هر روز قسمتی از وقت خود را صرف انتخاب لباس می‌کنم که مرتب به نظر بیایم. ۸۲
- جدول شماره (۵۷): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس عملکردهای زیبایی‌شناسانه ۸۳
- جدول شماره (۵۸): نگرش پاسخگویان به مقیاس عملکردی زیبایی‌شناختی به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده ۸۳
- جدول شماره (۵۹): نگرش پاسخگویان نسبت به مقیاس عملکردی زیبایی‌شناختی در پوشش به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای ۸۴
- آگاهی از بدن ۸۵
- جدول شماره (۶۰): لطفاً نظر خود را در مورد هریک از جملات زیر بگویید. ۸۵
- جدول شماره (۶۱): لباس خوب لباسی است که بتواند ترکیب بدن را نشان دهد. ۸۶
- جدول شماره (۶۲): رنگ لباس باید بر حسب رنگ پوست انتخاب شود. ۸۷
- جدول شماره (۶۳): از لباس‌های دامن دار خوشم نمی‌آید. ۸۸
- جدول شماره (۶۴): ترجیح می‌دهم لباس‌هایی بپوشم که خیلی زنانه به نظر نیاید. ۸۹
- جدول شماره (۶۵): ترجیح می‌دهم لباس‌های اسپرت بپوشم. ۹۰
- جدول شماره (۶۶): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس آگاهی از بدن ۹۱
- جدول شماره (۶۷): نگرش پاسخگویان به مقیاس آگاهی از بدن به تفکیک نوع پوشش مورد ۹۱

استفاده

جدول شماره (۶۸): نگرش پاسخگویان نسبت به مقیاس آگاهی از بدن به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای ۹۲

گروه‌های مرجع پوشش

جدول شماره (۶۹): برای انتخاب مدل لباس خود از کدامیک از موارد زیر و به چه میزان استفاده می‌کنید؟ ۹۳

جدول شماره (۷۰): مجله ایرانی برش ۹۴

جدول شماره (۷۱): مجله زن روز ۹۵

جدول شماره (۷۲): سایر مجلات زنانه ایرانی ۹۶

جدول شماره (۷۳): برداشته‌های خارجی ۹۷

جدول شماره (۷۴): شبکه‌های ماهواره‌ای مد لباس ۹۸

جدول شماره (۷۵): دیدگاه‌ها در تن اطرافیان ۹۹

جدول شماره (۷۶): لباس‌های هنرهای ایرانی ۱۰۰

جدول شماره (۷۷): مدل‌های پوشیده‌ها و خوانندگان ایرانی خارج از کشور ۱۰۱

جدول شماره (۷۸): دیدن مدل‌های لباس اینستاگرام ۱۰۲

جدول شماره (۷۹): سرزدن به پاسارگاد و سگاس ۱۰۳

جدول شماره (۸۰): نظر دوستان و اطرافیانم ۱۰۴

جدول شماره (۸۱): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس گروه مرجع رسانه‌ای ۱۰۵

جدول شماره (۸۲): مراجعه پاسخگویان به گروه‌های مرجع رسانه‌ای به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده ۱۰۵

جدول شماره (۸۳): میزان استفاده پاسخگویان از گروه‌های مرجع رسانه‌ای به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای ۱۰۶

جدول شماره (۸۴): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس گروه مرجع مطبوعاتی ۱۰۷

جدول شماره (۸۵): مراجعه پاسخگویان به گروه‌های مرجع مطبوعاتی به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده ۱۰۷

جدول شماره (۸۶): میزان استفاده پاسخگویان از گروه‌های مرجع مطبوعاتی به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای ۱۰۸

جدول شماره (۸۷): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس گروه مرجع دوستانه ۱۰۹

جدول شماره (۸۸): مراجعه پاسخگویان به گروه‌های مرجع دوستانه به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده ۱۰۹

جدول شماره (۸۹): میزان استفاده پاسخگویان از گروه‌های مرجع دوستانه به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای ۱۱۰

- ۱۱۱ اعتقاد به حجاب
- ۱۱۱ جدول شماره (۹۰): لطفاً نظراتان را در مورد هریک از جملات زیر بگویید.
- ۱۱۲ جدول شماره (۹۱): به نظر من پوشش زنان باید بر مبنای اعتقادات دینی باشد.
- ۱۱۳ جدول شماره (۹۲): لباس نامناسب زن را در معرض گناه قرار می‌دهد.
- ۱۱۴ جدول شماره (۹۳): زن مسلمان نباید هر لباسی را بپوشد.
- ۱۱۵ جدول شماره (۹۴): نوع لباس پوشیدن زنان با رستگاری آنها ارتباط دارد.
- ۱۱۶ جدول شماره (۹۵): حجاب، زن را از نگاه‌های بد مردان حفظ می‌کند.
- ۱۱۷ جدول شماره (۹۶): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس اعتقاد به حجاب
- ۱۱۷ جدول شماره (۹۷): نگرش پاسخگویان به مقیاس اعتقاد به حجاب به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده
- ۱۱۸ جدول شماره (۹۸): نگرش پاسخگویان نسبت به مقیاس اعتقاد به حجاب به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای
- ۱۱۹ جدول شماره (۹۹): نگرش پاسخگویان نسبت به مقیاس اعتقاد به حجاب به تفکیک مقیاس‌های پوشش در زندگی روزمره
- ۱۲۰ احکام حجاب
- ۱۲۰ جدول شماره (۱۰۰): لطفاً نظراتان را در مورد هریک از جملات زیر بگویید.
- ۱۲۱ جدول شماره (۱۰۱): لباسی مناسب است که بدن را در دید نامحرم بپوشاند.
- ۱۲۲ جدول شماره (۱۰۲): مدل لباس زنانه نباید باعث توجه مردان شود.
- ۱۲۳ جدول شماره (۱۰۳): لباسی مناسب است که برجستگی‌های اندام زنان را بپوشاند.
- ۱۲۴ جدول شماره (۱۰۴): زنان باید از پوشیدن لباس‌های تنگ و کوتاه اجتناب کنند.
- ۱۲۵ جدول شماره (۱۰۵): باید از لباس‌هایی استفاده کرد که هم جای بدن را جز دو دست تا مچ و گردی صورت را بپوشاند.
- ۱۲۶ جدول شماره (۱۰۶): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس احکام حجاب
- ۱۲۶ جدول شماره (۱۰۷): نگرش پاسخگویان به مقیاس احکام حجاب به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده
- ۱۲۷ جدول شماره (۱۰۸): نگرش پاسخگویان نسبت به مقیاس احکام حجاب به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای
- ۱۲۸ جدول شماره (۱۰۹): نگرش پاسخگویان نسبت به مقیاس احکام حجاب به تفکیک مقیاس‌های پوشش در زندگی روزمره
- ۱۲۹ حجاب رفتاری
- ۱۲۹ جدول شماره (۱۱۰): هریک از موارد زیر چقدر با رفتارهای شما انطباق دارد؟
- ۱۳۰ جدول شماره (۱۱۱): من بیرون از خانه از لباس تنگ استفاده می‌کنم.

- جدول شماره (۱۱۲): من از چادر استفاده می‌کنم. ۱۳۱
- جدول شماره (۱۱۳): قسمتی از موهای جلوی سرم از زیر روسری پیدا است. ۱۳۲
- جدول شماره (۱۱۴): با کمی آرایش از خانه خارج می‌شوم. ۱۳۳
- جدول شماره (۱۱۵): من به گونه‌ای لباس می‌پوشم که هیچ قسمتی از بدنم به جز دست‌ها و صورت پیدا نباشد. ۱۳۴
- جدول شماره (۱۱۶): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس بعد رفتاری حجاب ۱۳۵
- جدول شماره (۱۱۷): رفتار حجاب به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده ۱۳۵
- جدول شماره (۱۱۸): میزان رعایت حجاب از سوی پاسخگویان به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای ۱۳۶
- جدول شماره (۱۱۹): مقیاس رفتار حجاب به تفکیک مقیاس‌های پوشش در زندگی روزمره ۱۳۷
- پیامدهای حجاب ۱۳۸
- جدول شماره (۱۲۰): تلفات نظراتان را در مورد هریک از جملات زیر بگویید. ۱۳۸
- جدول شماره (۱۲۱): پوشش موهای زنان اثرات منفی در جامعه ایجاد نخواهد کرد. ۱۳۹
- جدول شماره (۱۲۲): پوشش بیشتر کردن من موجب نشاط و شادی آنها و جامعه می‌شود. ۱۴۰
- جدول شماره (۱۲۳): نوع پوشش دختران تاثیری در سلامت رابطه دختران و پسران ندارد. ۱۴۱
- جدول شماره (۱۲۴): پوشیدن لباس کوتاه تنگ هیچ پیامد منفی اجتماعی ندارد. ۱۴۲
- جدول شماره (۱۲۵): توزیع پاسخگویان به تفکیک مقیاس پیامدهای حجاب ۱۴۳
- جدول شماره (۱۲۶): پیامدهای حجاب به تفکیک نوع پوشش مورد استفاده ۱۴۳
- جدول شماره (۱۲۷): نگرش پاسخگویان نسبت به مقیاس پیامدهای حجاب به تفکیک متغیرهای زمینه‌ای ۱۴۴
- جدول شماره (۱۲۸): نگرش پاسخگویان نسبت به مقیاس پیامدهای حجاب به تفکیک مقیاس‌های پوشش در زندگی روزمره ۱۴۵
- فصل سوم: جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۱۴۷

باسمه تعالی

اشاره

مبطله پوشش اسلامي اكنون نه تنها از وجوه مشخصه نظام فرهنگي و سياسي ايران، كه نماد جامعه اسلامي در سطح بين المللي است و معاني زيادي را براي كنشگران معتقد به حجاب و نيز ناظران آن بردار. حجاب زنان مسلمان در طي دوره هاي حيات خويش با فراز و فرودهاي چندي مواجه گشته است. در هر دوره غلبه تفكر مدرن، اين نماد چندي را در ميان تضادهاي اجتماعي و كشمكش هاي گروه هاي اجتماعي سپري کرده و پس از وقوع انقلاب اسلامي و بازتعريف هويت هاي اسلامي، منزلت آن دوباره احيا شده و اقبالي فزاينده نسبت بدان در جوامع اسلامي ديده مي شود. طي دهه هاي اخير انتخاب پوشش اسلامي از سوي زنان با تأكيد فرهنگي همراه بوده است؛ بدین معنا كه سرپايشي از زنان مسلمان با واژگونه كردن فرهنگ استيلاطلبي كه هويت فرهنگي آنان را به چالش مي انگيزد، همراه با نوعي آگاهي به عرصه مبارزه فرهنگي بازگشته اند تا نوع ديگري از هويت را به ايشان بگذارند. گفتني هاي ناشنیده بسیاری از توانمندی ها و آگاهي هاي علمي و فرهنگي دهه هاي بزرگي در عرصه هاي مختلف و نيز وجوه متعددي را درباره زندگي روزمره اين زنان در بردار. به نظر مي رسد كه پديده حجاب، مانند ساير پديده هاي فرهنگي اسلامي ذي وجوه است و حداقل بايد آن را بر ساخته نگاهي ديني و نگرشي عرفي دانست كه در جهان اسلام با نوعي تكثر فرهنگي و اشكال مختلفي از پوشش مواجه مي سازد. هم چنين علي بن ابی طالب پديده حجاب اسلامي در فرهنگ ايراني، بايد آن را به مثابه واقعيتي پويا در نظر آرد كه بنا بر مقتضيات زمان و مكان، شرايط اقليمي و فرهنگي هر منطقه، اشكال و صورتهاي گوناگوني به خود گرفته و در آيينه عرف و رسم هر خطه فرهنگي باز نمودي ديگرگون پيدا کرده است. اين در حالي است كه تا كنون تصوير روشني از اين پديده به دست داده نشده و يا به همه وجوه آن پرداخته نشده است.

سازمان تبلیغات اسلامی، به عنوان نهاد مسؤول در مدیریت فرهنگ دینی در دوره مدیریت جدید آن، شناخت وجوه دینی و عرفی پدیده حجاب و پوشش را در دستور کار خود قرار داد. برای نیل به این هدف، ابتدا در سال ۱۳۸۴ طرحی با عنوان «بررسی نگرش‌های زنان نسبت به انواع پوشش‌های رایج در شهر تهران» انجام شد. در این طرح تلاش شد تا ترکیبی نظری از نگرش‌های دینی و جامعه‌شناختی نسبت به پدیده حجاب اسلامی حاصل شود تا مسأله پوشش زنان از ورای این نگرش مورد توجهی دوباره قرار گیرد.

این ایده در سال ۱۳۸۷ در «طرح بررسی فرهنگ پوشش و حجاب در زندگی روزمره زنان» در سطح شهر بزرگ ایران ادامه پیدا کرد. بر مبنای یافته‌های طرح قبلی و با گسترش چارچوب نظری، این بار به مسأله یادشده در پنج شهر اصفهان، اهواز، تبریز، تهران و قم پرداخته شد. در این طرح به مسائل متعددی از جمله فضاهای اجتماعی و رابطه آن‌ها با اشکال پوشش، بحث‌های آراستگ، تربیت‌یابی و اقتصاد پوشش پرداخته شده و بعد دینی پوشش، یعنی حجاب نیز از زوایای گوناگون نظری و کاربردی واکاوی شده است. ایده سازمان تبلیغات اسلامی و دست‌اندرکاران طرح حاضر این بوده است که با نگرشی دقیق‌تر و نگرشی فرهنگی‌تر به مقوله حجاب، درک عمیق‌تری از این پدیده برای دست‌اندرکاران، برنامه‌ریزان و مدیران فرهنگی و اجتماعی حاصل می‌شود که می‌تواند راه‌گشا و یاری‌گر به سیاست‌ها و تقوای تازه‌ای را در دریافت ابعادی از حجاب و پوشش زنان در جامعه مسلمان ایران به دست دهد.

در همین‌جا لازم است از زحمات و تلاش‌های همه عزیزانی که ما را در انجام این پیمایش یاری نمودند، به طور خاص از شورای محترم سیاست‌گذاری، پژوهشگران ارجمند، عوامل مدیریتی و اجرایی، پرسشگران گرامی تشکر و قدردانی کنیم. امید است خداوند متعال توفیق ایشان را در استمرار چنین برنامه‌های پژوهشی خواستارم.

سید علی‌رضا فروغی

مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی

پژوهش و کاربردی